

HARMONISATIE VAN DE REGELGEVING IN VERBAND MET FINANCIËLE RAPPORTERING

Véronique WEETS
docent aan EHSAL te Brussel en
gastdocent aan UFSIA-RUCA,
Antwerpen

1. WAAROM HARMONISEREN ?

Het belang van relevante, actuele en vergelijkbare financiële ondernemingsinformatie voor investeerders en financiële analisten kan moeilijk ontkend worden. In het kader van de toenemende rol die internationale effectenbeurzen spelen bij de financiering van ondernemingen betekent dit dat er toenemende vraag is naar kwalitatief hoogstaande financiële informatie die bovendien internationaal vergelijkbaar moet zijn. Global Players, i.e. de ondernemingen waarvan de effecten verhandeld worden op een buitenlandse beurs, moeten op dit moment in veel gevallen hetzij meerdere jaarrekeningen publiceren (één volgens nationale standaarden, de andere overeenkomstig de normen die worden geëist door de buitenlandse beursoverheid), hetzij een "reconciliation statement"¹ opstellen (Servais (1997)). Dit betekent een aanzienlijke herwerking van de financiële informatie zowel voor de onderneming zelf als voor investeerders en financiële analisten die zich een idee willen vormen over de financiële toestand van de onderneming, maar die niet noodzakelijk met alle rapporteringssystemen vertrouwd zijn. Hierdoor groeit het besef op de kapitaalmarkten dat zij gebaat kunnen zijn bij een geharmoniseerd rapporteringssysteem.

Bovendien worden door de beweging van goederen, kapitaal en bronnen over nationale grenzen heen ook de niet-

beursgenoteerde ondernemingen (en hun accountants en revisoren) in toenemende mate geconfronteerd met internationale boekhoudkundige onderwerpen (vb.: verrichtingen in vreemde valuta, verschillen in inflatie, consolidatie van ondernemingen die hun jaarrekening opstellen in verschillende valuta en volgens verschillende rapporteringsnormen,...), waardoor bij deze ondernemingen het inzicht groeit dat harmonisatie de rapporteringsverplichtingen kan verlichten.

Het harmoniseren van rapporteringssystemen wordt echter gedeeltelijk belemmerd door internationale verschillen voor wat betreft de doelgroep waarvoor jaarrekeningen worden opgesteld. Er zijn enerzijds landen waar jaarrekeningen in eerste instantie dienen om aandeelhouders te informeren (V.S., V.K., Nederland,...) en anderzijds landen waar jaarrekeningen eerder worden opgesteld ten behoeve van kredietverstrekkers en belastingoverheden (Duitsland, Frankrijk, België,...). Verschillen inzake rapportering tussen deze twee groepen van landen zijn het gevolg van verschillen inzake mentaliteit en wetgeving en de vraag stelt zich of het opportuun is om deze verschillen weg te werken. Rapporteringssystemen zijn immers aangepast aan de omgeving waarin de ondernemingen opereren en het aanwezige systeem is waarschijnlijk het beste systeem gegeven de context, waardoor standaardisatie voor alle ondernemingen in alle landen niet gewenst is.

Naast de verschillen inzake doelgroep waarvoor de jaarrekening wordt opgesteld, vormen sterke professionele organisaties in bepaalde landen, nationalisme (onwil om compromissen te aanvaarden) en economische gevolgen van het veranderen van standaarden (competitieve gevolgen van toename publicatieverplichtingen, verandering van de overheidsinkomsten via belastingen,...) belemmeringen voor een volledige harmonisatie van de boekhoudnormen.²

1. Staat waarin voor bepaalde financiële rubrieken de gegevens volgens het buitenlandse boekhoudsysteem worden gegeven. De Securities Exchange Commission (SEC) laat bvb. reconciliatie toe voor buitenlandse ondernemingen die hun aandelen op een beurs in de Verenigde Staten verhandelen. Deze techniek is uiteraard minder duur dan het opstellen van een volledig nieuwe jaarrekening volgens US-GAAP.
2. Meer specifiek is het vooral de Securities and Exchange Commission (SEC) die tot op dit moment nooit een ander systeem dan US-GAAP heeft toegelaten op de Amerikaanse beurzen. US-GAAP wordt nog steeds gezien als het meeste gedetailleerde en volledige rapporteringssysteem. Bovendien zou het toelaten van een ander systeem voor niet-U.S.-ondernemingen, dat in de meeste gevallen minder informatie verstrekt, concurrentieel nadeel kunnen opleveren voor de Amerikaanse bedrijven.

2. HOE HARMONISEREN ?

Uit de opgesomde voordelen van en moeilijkheden bij het harmoniseren van rapporteringssystemen blijkt dat de doelstelling van de harmonisatie het verhogen van de vergelijkbaarheid van de financiële rapporten moet zijn, zonder daarom volledige standaardisatie en het uitsluiten van keuzemogelijkheden in te houden. Verschillende rapporteringsnormen hoeven immers geen probleem te zijn zolang deze verschillen tot een minimum beperkt blijven en er voldoende gegevens worden verstrekt om vertaling van de jaarrekening naar een ander rapporteringssysteem mogelijk te maken. Harmonisatie (geleidelijk wegwerken en limiteren van de verschillen) wordt dan ook meestal verkozen boven standaardisatie (opleggen van een nieuw systeem van boekhoudnormen ten koste van het oude systeem) (Socias (1996)). Toch worden beide termen in de literatuur dikwijls als synoniemen gebruikt.

Op dit moment vinden we een aantal benaderingen van de harmonisatieproblematiek. Bepaalde beursoverheden eisen dat buitenlandse jaarrekeningen volledig worden herwerkt naar het door hun opgelegde rapporteringssysteem, andere nemen genoegen met een reconciliation statement. Soms moeten ondernemingen die hun jaarrekening opstelden volgens een bepaald buitenlands rapporteringssysteem geen omzetting doen en kan men spreken van "Mutual recognition of reciprocity".³ Hierdoor wordt de vergelijkbaarheid echter niet verhoogd en kan er ongelijkheid ontstaan inzake informatieverstrekking. Andere effectenbeurzen laten dan weer een keuze tussen een beperkt aantal accounting systemen.⁴

3. EUROPESE HARMONISATIESTAPPEN

De harmonisatie van Europese boekhoudkundige normen is één van de noodzakelijke stappen in de richting van vrij verkeer van goederen, personen en kapitaal. Binnen Europa mogen ondernemingen geen concurrentieel nadeel ondervinden van verschillen inzake wetgeving tussen lidstaten. De creatie van een eengemaakte ondernemingsomgeving houdt daarom een harmonisatie van de ondernemings- en belastingwetgeving in alsook het ontwikkelen van een eengemaakte kapitaalmarkt. Deze laatste doelstellingen werden herhaald door de Europese Raad van Lissabon. De conclusies van deze Raad onderstrepen

nogmaals het belang van efficiënte en transparante financiële markten voor de bevordering van de groei en de werkgelegenheid in de Europese Unie. Bovendien wordt in deze conclusies aangedrongen op het nemen van maatregelen om de vergelijkbaarheid van de jaarrekeningen te verhogen.

a. Europese Richtlijnen in verband met jaarrekeningen

In de Europese Unie is men al sinds de jaren zeventig bezig met de harmonisatie van rapporteringssystemen. De lidstaten hebben dan ook al een aantal EU-Richtlijnen met betrekking tot financiële rapportering moeten implementeren in de nationale wetgeving. De Vierde Richtlijn gaat over de inhoud van de statutaire jaarrekening, de voorstelling van de informatie en de waarderingsmethoden. Deze Richtlijn werd definitief in 1978. De Zevende Richtlijn werd definitief in 1983 en gaat over de geconsolideerde jaarrekening. Naast een aantal principes in verband met het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening wordt in deze EU-Richtlijn ook een definitie van het begrip "groep" gegeven. Deze EU-Richtlijn is een belangrijke stap geweest in de richting van de harmonisatie van rapporteringspraktijken binnen Europa vermits er voor de implementatie in een aanzienlijk aantal lidstaten geen regelgeving bestond in verband met de geconsolideerde jaarrekening. Verder zijn er nog een aantal andere richtlijnen over de kwalificaties en de taken van auditors, fusies, segmentele rapportering,... (Van Hulle (1992)).

TABEL 1: RESULTATEN VAN SIMMONS EN AZIÈRES (1989) EN RADEBAUGH EN GRAY (1993)

<i>Simmons en Azières (1989): Resultaat in miljoenen ECU's</i>		<i>Radebaugh en Gray (1993): Resultaat volgens US-GAAP kreeg index 100.</i>	
LAND	RESULTAAT	LAND	RESULTAAT
België	135	België	88
Duitsland	133	Duitsland	87
Frankrijk	149	Frankrijk	97
Italië	174		
Nederland	140	Nederland	91
Spanje	131	Spanje	85
Verenigd Koninkrijk	192	Verenigd Koninkrijk	125
		V.S.	100

Twee studies worden in het algemeen aangehaald om het succes van het Europese harmonisatieproject via de EU-Richtlijnen te meten: Simmons en Azières (1989) en Radebaugh en Gray (1993). De resultaten van beide onderzoeken worden weergegeven in Tabel 1. Simmons en Azières (1989) gebruiken de gegevens van de onderneming Hero A.G. om het resultaat te berekenen volgens verschillende Europese rapporteringssystemen. Opgemerkt moet worden dat op het tijdstip van de studie

3. De Londense beurscommissie aanvaardt bvb. jaarrekeningen opgesteld volgens US-GAAP voor buitenlandse registranten. Ook tussen Europese beurzen geldt het "Mutual Recognition"-principe.

4. De EASDAQ laat haar registranten bvb. kiezen tussen US-GAAP en de normen van het IASC.

Spanje en Italië de EU-Richtlijnen nog niet hun wetgeving hadden geïmplementeerd. Radebaugh en Gray (1993) deden een gelijkaardige studie, waarbij ze voor een steekproef van Europese ondernemingen het resultaat berekenden volgens de meest gangbare boekhoudregels in een aantal landen. Deze twee studies ondersteunen de veel geuite kritiek op de Europese Richtlijnen: te veel aspecten worden niet behandeld (en worden bijgevolg verschillend ingevuld door de lidstaten) en er zijn te veel keuzemogelijkheden om bepaalde financiële transacties te rapporteren.

b. Nieuwe strategie: steun aan de standaarden van het IASC

In de mededeling COM (1995) 508 aan de Raad en het Europees parlement zet de Europese Commissie een nieuwe strategie uiteen om de rapporteringssystemen te harmoniseren. In dit rapport staat dat de EU-Richtlijnen geen oplossing (meer) bieden voor de problemen inzake diversiteit van de rapporteringsnormen en dat eerder dan de geldende richtlijnen aan te passen, of nieuwe EU-Richtlijnen uit te vaardigen, de Europese Unie zich dient aan te sluiten bij de werkzaamheden van IASC (International Accounting Standards Committee⁵) en de IOSCO (International Organization of Securities Commissions).⁶ Deze benadering wordt "The New Accounting Strategy" genoemd.⁷

De mededeling COM(2000) 359 van 13 juni 2000 concretiseert deze strategie. In deze mededeling stelt de Europese Commissie een aantal te nemen stappen voor om de doelstellingen van de Europese Raad van Lissabon, in verband met het verkrijgen van een volledig geïntegreerde effectenmarkt tegen 2005, te bereiken. Bij het nemen van deze stappen wordt niet uit het oog te verloren dat het om relevante, actuele, betrouwbare en vergelijkbare informatie over de financiële positie van de onderneming moet gaan. Opnieuw wordt gesteld dat de EU-Richtlijnen niet meer voldoen aan de huidige eisen van investeerders, ondernemingen en regulatoren op pan-Europese en internationale effectenbeurzen.

5. *Het IASC werd opgericht in 1973 en bestaat momenteel uit 143 beroepsorganisaties van accountants uit 104 landen. De doelstelling van deze organisatie is het formuleren en publiceren van accounting normen, het promoten van het internationaal gebruik van deze normen alsook het verbeteren en harmoniseren van de regelgeving, de normen en de procedures in verband met financiële rapportering.*
6. *IOSCO is een internationale private organisatie van beurscommissies, met de SEC als belangrijkste lid en met als doelstelling de coördinatie van beursreglementeringen en het aanmoedigen van meerdere beursnotaties. De harmonisatie van rapporteringspraktijken is een belangrijke factor om deze doelstellingen te verwezenlijken (Radebaugh and Gray (1997)).*
7. *Een overzicht van een aantal alternatieven die de Europese Commissie in beschouwing nam om tot harmonisatie te komen wordt gegeven in Van Hulle (1998).*

Inzake de financiële rapportering door beursgenoteerde Europese ondernemingen worden volgende acties voorgesteld:

- a. Voor het einde van 2000 zal de Europese Commissie een formeel voorstel indienen waardoor beursgenoteerde EU-ondernemingen ten laatste vanaf 2005 verplicht zijn om hun geconsolideerde jaarrekeningen

Informatievergadering

Op 25 oktober a.s. organiseert het I.A.B. in samenwerking met het V.B.O. een informatievergadering over de aanpassing van de vennootschapsboekhouding aan de IAS-normen.

Voor meer info: zie I.A.B.-Info nr. 17, surf naar www.accountancy.be of bel Kristien Michiels, 02.543.74.90.

op te stellen volgens de standaarden van het IASC, de zogenaamde IAS. Lidstaten zullen deze verplichting kunnen veralgemenen naar niet-beursgenoteerde ondernemingen en/of naar statutaire jaarrekeningen. In het voorstel zullen overgangsmaatregelen uitgewerkt worden om het gebruik van IAS voor 2005 aan te moedigen.

Uitgaande van de huidige praktijk van de "Global Players" had de Europese Commissie de keuze tussen twee internationaal gebruikte rapporteringssystemen: IAS en US-GAAP. Al in COM(1995) 508 werd de voorkeur voor IAS geuit. Deze standaarden worden immers opgebouwd vanuit een internationaal perspectief, terwijl US-GAAP aangepast is aan de Amerikaanse omgeving. Bovendien vraagt het meer opleiding en scholing om US-GAAP te kunnen toepassen. Uiteraard heeft de Europese Commissie nooit zeggingschap gehad bij het opstellen van US-GAAP, maar wel bij de uitbouw van IAS via haar lidmaatschap van de adviesgroep van het IASC en haar statuut als waarnemer in de IASC-board.

De klemtoon op de geconsolideerde jaarrekening van beursgenoteerde ondernemingen kan gemotiveerd worden vanuit de link tussen de enkelvoudige jaarrekening en de nationale fiscale reguleringen en vanuit de vaststelling dat vooral grote ondernemingen en beursgenoteerde ondernemingen vragende partij zijn voor verdere harmonisatie (De Beelde (1997), Servais (1997)).

- b. Later dit jaar volgt ook een voorstel van de Europese Commissie met betrekking tot de rechtspersoonlijkheid, de bevoegdheden en de gedetailleerde samenstelling van een goedkeuringsmechanisme, alsook

van de mogelijke betrokkenheid van de beurscommissies bij dit mechanisme. Het mechanisme zal zowel op een technisch als op een politiek niveau opereren. Voorschriften zullen uitgewerkt worden om toezicht te kunnen uitvoeren op het invoeren van de IASC-standaarden in de Lidstaten, om te bevestigen dat de IAS in overeenstemming zijn met de algehele aanpak van de Europese Unie en om na te gaan of de IAS een goede basis vormen voor de financiële verslaggeving door beursgenoteerde EU-ondernemingen.

Het goedkeuringsmechanisme is niet bedoeld om de IAS te herformuleren of aan te passen. Wel zal het goedkeuringsmechanisme op de invoering van nieuwe standaarden toezien en zal het de overgang van nationale normen naar IAS begeleiden. Eventueel zal het interpretaties van de IAS geven. Het mechanisme zal alleen ingrijpen wanneer de IAS materiële tekortkomingen vertonen of wanneer ze niet inspelen op de Europese context. Ook zal het mechanisme over de conformiteit met de EG-richtlijnen waken (en eventueel de Europese Commissie adviseren met betrekking tot aanpassingen aan de richtlijnen). Het mechanisme zal voor dit alles een constructieve, gerichte en permanente dialoog moeten voeren met het IASC als ook met de nationale regelgevers.

- c. Aangezien de richtlijnen wel de basis kunnen blijven voor de statutaire jaarrekeningen en voor de geconsolideerde jaarrekening van niet-beursgenoteerde ondernemingen zal de Commissie, voor het einde van 2001, een voorstel uitwerken om de EU-Richtlijnen te actualiseren (onder andere voor de verwerking van Immateriële Vaste Activa).

De mededeling COM(2000) 359 volgde kort op de IOSCO-mededeling van 17 mei 2000 waarin het IOSCO verkondigt dat haar beoordeling van IAS afgerond is en dat aan IOSCO-leden de aanbeveling werd gegeven om voor multinationale emittenten IAS toe te laten.⁸ Duidelijk moet zijn dat het slechts een aanbeveling betreft en dat de IOSCO het gebruik van "supplementary treatments" toelaat om bepaalde aspecten aan te passen aan de nationale of regionale context. De beoordeling van IAS door IOSCO heeft veel tijd in beslag genomen voornamelijk door de weigerachtigheid van de SEC met betrekking tot andere normen dan US-GAAP. De SEC heeft trouwens nog steeds bedenkingen bij de aanbeveling van IOSCO (X, 2000a), maar het lijkt mogelijk dat de SEC, zoals de Europese Commissie, zichzelf het recht

toekent om IAS te interpreteren volgens de behoeften van de Amerikaanse effectenmarkten (X, 2000b).

4. BELGISCHE INVULLING VAN DE EUROPESE STAPPEN RICHTING HARMONISATIE VAN DE RAPPORTERINGSVEREISTEN

België is zeer snel geweest voor wat betreft de implementatie van de EU-Richtlijnen in verband met financiële rapportering. Zo is de Wet van 17 juli 1975 gebaseerd op een voorlopige versie van de Vierde Richtlijn. Het KB van 8 oktober 1985 past de wet aan de definitieve Richtlijn aan. De bepalingen in de Zevende Richtlijn werden in de Belgische wetgeving geïmplementeerd in 1990.

Relevante, actuele en vergelijkbare financiële informatie is van groot belang voor investeerders en financiële analisten. De EU-richtlijnen voldoen niet meer aan de huidige eisen terzake. Ten laatste vanaf 2005 zullen beursgenoteerde EU-ondernemingen verplicht zijn om hun geconsolideerde jaarrekeningen op te stellen volgens de standaarden van de IASC.

In verband met de problemen van vertalingen van geconsolideerde jaarrekeningen naar andere rapporteringssystemen wordt er in Bulletin nr. 44 van de Commissie voor Boekhoudkundige normen op gewezen dat de nationale autoriteiten, op basis van artikel 29(2) van de Zevende Richtlijn, ondernemingen kunnen toestaan om internationaal aanvaarde voorschriften voor financiële verslaggeving te gebruiken in plaats van het nationale systeem op voorwaarde dat deze in overeenstemming zijn met de EU-Richtlijnen. In België kan de Minister volgens art. 15 van de Wet van 17 Juli 1975, na een met reden omkleed advies van de Commissie voor Boekhoudkundige Normen, een individuele afwijking op de uitvoeringsbesluiten van de Boekhoudwet geven. Bulletin nr. 44 van de Commissie voor Boekhoudkundige normen geeft meer duidelijkheid over enerzijds de criteria die gebruikt worden voor het beoordelen van de verzoeken tot afwijking, en anderzijds over de keuze van de boekhoudnormen. In verband met die keuze wordt er in het bulletin als algemene regel de IAS genoemd, maar in sommige gevallen zullen andere rapporteringssystemen worden toegelaten, bijvoorbeeld US GAAP. Voor de geconsolideerde jaarrekeningen van beursgenoteerde Europese ondernemingen zal bij uitvoering van het advies van de Europese Commissie deze keuzemogelijkheid vervallen. COM(2000) 359 bepaalt wel dat er een overgangperiode zal gehanteerd worden waarin de lidstaten US-GAAP voor het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening van beursgenoteerde ondernemingen kunnen blijven toestaan.

8. Zie www.iosco.org/press/presscomm000517.html.

5. BESLUIT

Zowel beursoverheden, investeerders, ondernemingen die over de nationale grenzen opereren en/of kapitaal verwerven als accountants en revisoren hebben baat bij een harmonisatie van de financiële rapporteringssystemen. Deze harmonisatie bevordert immers de internationale kapitaalbewegingen en vereenvoudigt de creatie, analyse en controle van (buitenlandse) jaarrekeningen. De verschillen zijn echter aanzienlijk en gebonden aan de institutionele context, en wellicht is het niet wenselijk om ooit te komen tot één volledig geüniformiseerd accountingsysteem voor alle ondernemingen.

De eerste acties van de Europese Commissie om tot vergelijkbare financiële rapporten binnen de Europese Unie te komen dateren van de jaren zeventig en uitten zich in een aantal EU-Richtlijnen met betrekking tot de Europese jaarrekeningen en hun controle. Empirische studies tonen echter aan dat, ondanks deze aanzienlijke inspanningen, de verschillen inzake rapporteringssystemen in Europa na implementatie van deze richtlijnen nog steeds aanzienlijk zijn.

Een nieuwe strategie in verband met financiële rapportering werd in twee mededelingen van de Europese Commissie uiteengezet. Vanaf 2005 zullen beursgenoteerde Europese ondernemingen IAS moeten volgen voor hun geconsolideerde jaarrekeningen. Vermits ook IOSCO bij haar leden heeft aangedrongen op het aanvaarden van jaarrekeningen volgens IAS, betekent dit dat het denkbaar wordt dat deze ondernemingen in de toekomst slechts één geconsolideerde jaarrekening moeten opstellen, namelijk deze volgens IAS. Het werkelijke succes van deze harmonisatiepoging zal echter afhangen van de invulling die de SEC aan de aanbeveling van IOSCO zal geven. Vermits IOSCO het gebruik van aanvullingen op de normen van het IASC niet afkeurt is het immers mogelijk dat Europese ondernemingen die aandelen verhandelen op een Amerikaanse beurs binnenkort 3 rapporteringssystemen moeten hanteren: het nationale systeem voor de statutaire jaarrekening, IAS voor de geconsolideerde jaarrekening conform aan de nieuwe aanbeveling van de Europese Commissie en IAS met aanvullingen opgelegd door de SEC.

BRONNEN

De Beelde I., 1997, "De toekomst van externe financiële rapportering in Europa", *Maandschrift Accountancy en Bedrijfskunde*, Vol. 17 nr. 4, 13-20.

COM (1995), 14.11.95, "Harmonisatie van de jaarrekeningen: een nieuwe strategie ten aanzien van internationale harmonisatie".

COM (2000), 13.06.2000, "Strategie van de EU inzake de financiële verslaggeving: verdere maatregelen".

Radebaugh L. and S. Gray, 1993, *International Accounting and Multinational Enterprises*, John Wiley & Sons.

Radebaugh L. and S. Gray, 1997, *International Accounting and Multinational Enterprises*, John Wiley & Sons.

Servais J.P., 1997, "Welke boekhoudkundige harmonisatie voor welke "Global Players"?", *Maandschrift Accountancy en Bedrijfskunde*, Vol. 17 N° 2, 13-17.

Simmonds A. and Azières O., 1989, *Accounting for Europe. Succes by 2000 AD?*, Touche Ross.

Socias A., 1996, *Accounting in the European Union*, Palma: Universitat de les Illes Balears.

Van Hulle K., 1992, "Harmonization of accounting Standards: A view from the European Community", *The European Accounting Review*, Mei, 161-172.

Van Hulle K., 1998, "De Strategie van de Europese Commissie voor de Harmonisering van Financiële Verslaggeving", *Maandschrift Accountancy en Bedrijfskunde*, Vol. 18 N° 5, 6-14.

X, 2000a, "IOSCO endorses IASs", *Accountancy*, Juni 2000.

X, 2000b, "The glass is half full", *Accountancy*, Juli 2000.

--- Geconsolideerde jaarrekening: mogelijkheid om andere boekhoudnormen te gebruiken dan die voorzien in de hoofdstukken I tot III van het KB van 6 maart 1990. Internationale betrekkingen: activiteiten van de Commissie voor Boekhoudkundige Normen op het niveau van de Europese Unie en het IASC, Bulletin van de Commissie voor Boekhoudkundige Normen nr. 44, Juni 1998.